

Skjemainformasjon

Skjema	Søknadskjema ABM-utvikling (bokmål)
Referanse	289423
Innsendt	13.10.2009 14:13:40

Opplysninger om søker

Søker	
Navn på organisasjonen	Helgeland Museum
Institusjonens leder	Hans Pedersen
Postadresse	Sjøgata 23e
Postnummer / Poststed	8656 Mosjøen
Tlf. til organisasjon	75110100
Prosjektets kontaktperson	Inge Sørgård
Tlf. til kontaktperson	75110185
E-post til kontaktperson	gronsvik.kystfort@helgelandmuseum.no
Nettside	http://www.helgelandmuseum.no/
Org. Nr	986 332 553

Opplysninger om prosjektet

Prosjekt

Søknaden gjelder Møteplasser for kunnskaps- og kulturformidling

- ☒ prøver ut nye former for kommunikasjon og formidling i et abm-perspektiv
- ☒ skaper attraktive fysiske og digitale møteplasser og gjerne kombinerer disse
- ☒ stiller spørsmål og sporer til debatt
- ☒ er en del av nasjonale satsinger som f.eks. Digitalt fortalt

Tittel på prosjektet Den underkommuniserte krigshistorien

Sammendrag av prosjekt

Helgeland Museum skal i samarbeid med Lurøy kommune bygge opp nye utstillinger i tilknytning til Grønsvik Kystfort. Med utgangspunkt i kystfortene på Helgeland ønsker vi å sette søkelys på flere underkommuniserte, krigshistoriske tema som også er aktuelle i dag. Blant disse kan nevnes Hitlers veg til makten i et demokrati, historien om behandlingen av de sovjetiske og jugoslaviske krigsfangene, og skjebnen til enkelte av de tyske soldatene som tjenestegjorde på Helgeland.

Prosjektbeskrivelse

Helgeland Museum er en konsolidert museumsenhet etter Stortingsmelding 22 (1999-2000), ABM-meldingen. Museet drifter avdelinger i 16 kommuner på Helgeland, og har rundt 40 ansatte. Museets avdelinger har hver et sektoransvar innen formidling, noe som for eksempel har medført en vektlegging av industriarbeiderkultur og bergverksdrift i Rana, skogbruks- og byhistorie i Vefsn, kystkultur på Vega og dikterpresten Petter Dass i Alstahaug.

I Lurøy kommune har Helgeland Museum driftsansvaret for Grønsvik Kystfort. Kystfortet er ett av i alt 13 kystfort som ble bygget på Helgeland av tyske styrker under siste verdenskrig, til forsvar mot en forventet alliert invasjon. Etter krigen ble brakker, kanoner og annet tungt materiell fjernet fra kystfortene, og de ble liggende å forfalle.

På 1980-tallet startet en lokal gruppe med en restaurering av Grønsvik Kystfort. Ødelagte bunkere ble restaurert, fortet ble tilført to tyskerbrakker fra Mosjøen, og det ble bygget et lite servicebygg med sanitæranlegg og publikumsmottak samt en parkeringsplass og rasteplass i tilknytning til kystfortet. I en av brakkene samt den

restaurerte kommandobunkeren ble det bygget opp utstillinger om det tyske kystforsvaret på Helgeland.

Fra 2004 overtok Helgeland Museum ansvaret for driften av kystfortet. Vi erfarte raskt at hverken kommandobunkeren eller brakkene var særlig egnet som utstillingslokaler. Høy luftfuktighet hadde medført skade på flere av gjenstandene, og større gjenstander som lyskastere og kanoner var det ikke plass til i bygningene.

På bakgrunn av dette startet Helgeland Museum og Lurøy kommune et utredningsarbeid for å se på mulighetene for å overta et lagerbygg på 800m² beliggende like sør for fortet, med tanke på ombygging til museum. Kostnadene ble kalkulert til fem millioner kroner, og etter søknader til Kulturdepartementet og Nordland fylkeskommune er ombyggingskostnadene nå finansiert gjennom et spleiselag der stat, fylke og kommune bidrar med 1/3 av kostnadene hver.

Som en del av dette prosjektet skal Helgeland Museum utarbeide et nytt formidlingskonsept.

De eksisterende utstillingene i en av brakkene samt i kommandobunkeren fokuserer på kystfortenes strategiske kontekst samt på operative forhold. Det vil bli vanskelig å fysisk flytte disse utstillingene til det nye bygget, og Helgeland Museum vil derfor bygge opp nye formidlingstiltak i det nye museumsbygget, i form av nye utstillinger. Disse skal ha en mer kulturhistorisk tilnærming til krigshistorien, og ta for seg andre sider ved krigen, ikke minst den tragiske historien til de sovjetiske krigsfangene som sto for mye av byggearbeidene ved kystfortet.

I samarbeid med firmaet FabelForm AS er det derfor utviklet et nytt formidlingskonsept der vi gjennom utstillinger og andre formidlingstiltak ønsker å sette søkelys på tre hovedtema:

1. Bakgrunnen for siste verdenskrig. Ved å se på hvordan en person som Hitler kunne klare å komme til makten i et demokrati ønsker vi å rette fokus på svakhetene ved det moderne, vestlige demokratiet. Videre vil det bli fokusert på en del grunnleggende trekk ved Hitlers politikk som hans rasesyn og hans utenrikspolitiske målsetninger. Dette danner også bakgrunnen for hvorfor Norge ble dratt inn i konflikten.
2. Det tyske kystforsvaret i Europa, Norge og på Helgeland. Vi ønsker her å sette Grønsvik Kystfort og Norge inn i en større kontekst og vise hvilken strategisk betydning landet hadde og har. Det vil videre være en målsetning å prøve å formidle historiene til individuelle tyske soldater innenfor dette temaet, for å vise at betegnelsen "tyske soldater" faktisk besto av en rekke enkeltindivider med egne historier, mange med tragisk utfall. Dette i kontrast til mange andre utstillinger der "fienden" gjerne fremstilles som en grå, upersonlig masse.
3. De sovjetiske, jugoslaviske og polske krigsfangene. Om lag 16.000 sovjetiske og jugoslaviske krigsfanger døde i Norge under krigen. Mange av dem i forbindelse med arbeider ved kystfort, deriblant syv under byggearbeidene i Grønsvika. I alt døde mellom 20 og 30 millioner sovjetiske borgere under krigen, mange av dem sivile kvinner og barn. Dette enorme folkemordet blir i de fleste tilfeller definert ut av Holocaust, og er et lite kommunisert tema i Norge i dag. Vi ønsker derfor som et tredje hovedtema å se på krigsfangenes skjebne, både fra et "objektivt" ståsted, fra fangenes og de tyske soldatenes ståsted, og ikke minst gjennom sivilbefolkningens øyne.

Gjennom utstillingen vil den besøkende dermed først få et innblikk i "overordnede" tema, som bakgrunnen for krigen, og en del strategiske betraktninger som setter Grønsvik Kystfort inn i en større kontekst. Deretter vil man komme ned på individnivå hvor krigens redsler og råskap skildres, men også nye vennskap og forhold. Ved å se på skjebnen til både tyske soldater, norske sivile og krigsfanger, vil vi skape et balansert bilde der det ikke er et land eller en nasjonalitet som fordømmes, men der det rettes et kritisk søkelys på hva krig er og hvilke lidelser krig medfører. Fokus vil i mindre grad være på kamphandlinger og heltedåder enn på de mer "hverdagslige" menneskeskjebnene, enten de er tyske, norske, polske eller sovjetiske.

Utstillingene vil ta i bruk en rekke virkemidler som bilder, gjenstander, lyder og tekster. Audiovisuelle formidlingsteknikker vil bli aktivisert, og gjennom for eksempel touch-skjermer vil de besøkende ha muligheter til å fordype seg innenfor avgrensede tema i utstillingen ved å få tilgang til egne fagartikler og andre nettressurser. Informasjonen som blir gitt gjennom utstillingene vil dermed være lagdelt slik at det vil være mulig å få et

overblikk raskt, og så fordype seg innenfor tema som vil være av spesiell interesse.

I tillegg vil det bli utarbeidet en audioguide og satt opp en enkel skilting på selve kystfortet. Utstillingene i museumsbygget og kystfortet som kulturminne vil dermed utfylle hverandre ved at utstillingene setter kystfortet inn i en større kontekst, mens kystfortet ligger som et autentisk og lett tilgjengelig vitnesbyrd på den fortellingen som formidles gjennom utstillingen.

Som et siste element vil det lages en digital fortelling om de russiske krigsfangene i Nordland, det fylket i Norge hvor det var flest krigsfanger. Denne digitale fortellingen vil både brukes i utstillingen og legges på nett, bl.a. på Digitalt Fortalt. Den vil også bli lagt ut på Helgeland Museums nettsider sammen med de digitale fortellingene fra prosjektet "Fra Leidang til Omega" (<http://www.helgelandmuseum.no/ip/pages/museumsavdelinger/lurF8y/helgelands-krigshistorie.php>).

Hovedmålgruppen for formidlingen vil være skoleelever i ungdomsskole og videregående skole i Helgelandsregionen og andre tilgrensede regioner. Vi ser i dag at klasser fra regionen drar på studieturer til Auschwitz og andre konsentrasjonsleire i Tyskland og Polen for å lære om overgrep og folkemord. Tilbudet ved Grønsvik Kystfort vil i så måte være utfyllende og kunne kombineres med slike studieturer, eller besøk ved Holocaustsentret i Oslo, Falstadsentret i Nord-Trøndelag eller andre lignende institusjoner. Det vil bli utformet egne arbeidsopplegg som skoleklasser kan arbeide med i forkant og/eller i etterkant av et museumsbesøk. I tillegg til skoleverket vil reiselivet og andre krigshistorisk interesserte i regionen være viktige målgrupper.

Framdriftsplan

Framdriftsplan for hele prosjektperioden

Startdato	01.01.2010
Sluttdato	01.07.2011

Aktivitetplaner

Tittel	Fra dato	Til dato
Utarbeidelse av dreiebok	01.01.2010	01.06.2010
Produksjon av utstilling / andre formidlingstiltak	01.06.2010	01.05.2011
Montering av utstilling	01.01.2011	01.07.2011

Andre opplysninger/kommentarer om framdrift-/aktivitetsplan.

Fremdriftsplanen forutsetter at finansieringen kommer på plass i løpet av våren 2010.

Samarbeidspartnere

Har du en samarbeidspartner?

Ja

Samarbeidspartner 1

Navn	FabelForm AS
Formell avtale?	Nei
Postadresse	Kjøpmannsgt. 51
Postnr / Poststed	7011 Trondheim
Kontaktperson	Oddvar Vinje
Tlf. til kontaktperson	97985199
E-post til kontaktperson	oddvar@fabelform.no
Rolle	FabelForm AS ved utstillingsformgiver Oddvar Vinje og sivilarkitekt Arnhild Blokkum Pedersen har utarbeidet forprosjekt, og vil bistå Helgeland Museum i utarbeidelse av dreiebok for prosjektet.

Samarbeidspartner 2

Navn	Falstadsenteret
Formell avtale?	Nei
Postadresse	Ekne
Postnr / Poststed	7624 Ekne
Kontaktperson	Marianne Neerland Soleim
Tlf. til kontaktperson	74028044
E-post til kontaktperson	marianne-neerland.soleim@falstadsenteret.no
Rolle	Falstadsenteret ved førstekonservator NMF Marianne Neerland Solheim vil fungere som fagkonsulent vedrørende Nordlands krigsfangehistorie. Solheim har tidligere skrevet doktorgradsavhandlingen "Sovjetiske krigsfanger i Norge 1941-1945 - antall, organisering og repatriering".

Prosjektbudsjett

Prosjekt

Ettårig eller flerårig prosjekt? Flerårig

Er prosjektet pågående? Nei

BUDSJETT FOR FØRSTE ÅR

Utgifter

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Prosjektpersonale	kr 148 000,00
Varer/utstyr	Materiellkostnader inkl. produksjonskostnader	kr 315 000,00
Tjenester kjøpt av andre	Eksterne tjenester	kr 741 500,00
Andre utgifter (spesifiser)	Andre driftsutgifter inkl. reisekostnader	kr 110 000,00
Totale utgifter		kr 1 314 500,00

Inntekter

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet?	Sum
<u>Søknadssum ABM-utvikling</u>		<u>kr 150 000,00</u>
Egenfinansiering Helgeland Museum	Ja	kr 148 000,00
Partnerskapet Nordland Fylke-Indre Helgeland	Nei	kr 400 000,00
Sponsormidler (Helgeland Sparebank m.fl.)	Nei	kr 616 500,00
Totale inntekter		kr 1 314 500,00

BUDSJETT FOR HELE PROSJEKTPERIODEN

Utgifter

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Prosjektpersonale	kr 328 000,00
Varer/utstyr	Materiellkostnader inkl. produksjonskostnader	kr 960 000,00
Tjenester kjøpt av andre	Eksterne tjenester	kr 951 500,00
Andre utgifter (spesifiser)	Andre driftsutgifter inkl. reisekostnader	kr 235 150,00
Totale utgifter		kr 2 474 650,00

Inntekter

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet?	Sum
<u>Søknadssum ABM-utvikling</u>		<u>kr 300 000,00</u>
Egenfinansiering Helgeland Museum	Ja	kr 418 000,00
Partnerskapet Nordland Fylke-Indre Helgeland	Nei	kr 500 000,00
Prosjekt Småsamfunn	Nei	kr 300 000,00
Sponsormidler (Helgeland Sparebank m.fl.)	Nei	kr 956 650,00
Totale inntekter		kr 2 474 650,00

Kommentar til hele prosjektperioden

Prosjektet vil ikke igangsettes før finansiering er på plass. Budsjettet her avviker noe fra budsjettet i forprosjektet (vedlegget) da kostnader til dokumentasjonsarbeid (108.000,-) ikke er tatt med i forprosjektet.

- Forprosjekt for formidlingskonsept.pdf